

Oláh Szabolcs

(DE BTK, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék, egyetemi docens):

Reformátori vita az istenismeret nyelvéről

(A *Kolossébeliekhez írt levél* kommentárjai, 1527–1561)

Előadásomban Melius Juhász Péter 1561-es kommentárját vizsgálom, melyet a *Kolossébeliekhez írt levél*hez adott ki prédikációk formájában. Ez a kommentár a Pál-recepciónak már a reformáció során tekintélyessé bővült irodalmi hagyományrendszerébe érkezett bele, valamint az úrvacsoratanal kapcsolatos egyházpolitikai és hermeneutikai küzdelmek terébe. Philipp Melanchthon 1527-ben még azért adta ki a *Kolossébeliekhez írt levél* latin kommentárját, hogy példát adjon a hitvitázásnak egy olyan módjára, amely nem veszélyezteti a hitújítók egyházpolitikai egységét. Úgy gondolta, hogy a retorika és a dialektika segítségével a teológiai viták szócsata volta leleplezhető, s a megfelelő hermeneutikai fogások segítségével minden vita visszavezethető néhány alapkérdésre, s ezzel feloldható. Ez a nézet már a marburgi kollokviumon (1529) illúzióknak bizonyult. A wittenbergiek teológiai gondolkodásával összeegyeztethetetlen volt, hogy a svájciak a ptolemaioszi szférák tana (egy világkép), a racionális, matematikai érvelés (egy filozófiai rendszer) és a szerzetesi igék átvitt értelmű olvasata (egy nyelvfelfogás) alapján gondolkodtak teológiai kérdésekben.

Melanchthon 1559-ben változtatásokkal újra kiadta a *Kolossé levél* kommentárját. Azonban már a megjelenés előtt elterjedt a tollbamondásból ismert előadásanyag szóbeli közvetítései révén néhány olyan megfogalmazás, amely azt a benyomást kelthette, hogy Melanchthon meghazudtolta a lutheri *ubiquitas* tanítását, s elhajlott a *localis inclusio* tanítása felé (az Ember Krisztus a mennyben egy bizonyos helyet foglal el). Ez a *vélt fordulat* – mert nem volt igazi fordulat – következményekkel terhes volt Melius kommentárjának megszövegezésére nézve is. Melius kommentárjából vitapozíciók sokasága olvasható ki. Prédikációba foglalt kommentárja egyszerre szentírásfordítás és vitairat is: megértési teljesítményeiben nem szabad túlértékelnünk egy hermeneutikai koncepció jelentőségét, hanem fel kell figyelni az egyes szöveghelyek már meglévő exegétikai történetének hatására. Az értelmezések, melyeket a reformátorok már korábban hozzátapasztottak egy-egy szentírási szöveghelyhez, fölöttébb meghatározó hatásúnak bizonyultak Melius kommentárjában.

1559 előtt Melius mindenképpen Brenz krisztológiai és úrvacsoratanal felfogását követte, s a *Kolosséi levél* magyarázatában jelentkezik nála először a Bullinger-féle helvét krisztológia és úrvacsoratanal. Ez *valódi fordulat*. A nyomtatvánnyal Debrecenben nagy nyilvánosságot nyert, s hivatkozhatóvá vált a Bullinger krisztológiájára épülő úrvacsoratanal. Ezzel a tettevel Melius, a debreceni másodlelkész markáns ellenpontot jelenített meg a zwingliánus krisztológiai álláspontra épülő úrvacsoratanal szemben, melyet a debreceni első lelkész, Szegedi Gergely hirdetett.